

Vilka var grundarna av Sällskapet för Naturskydd?

Av ULF T CARLSSON

Framför mig på skrivbordet ligger Sällskapet för Naturskydds första protokollsbok. Av denna framgår att föreningen bildades vid ett sammanträde i Uggelbo, Kristinehamn, den 16 mars 1934. Närvarande var: Yngve Holmqvist, Evert Nyqvist, Olle Jonsson, Anton Karlsson, Gösta Samuelsson, Oskar Andersson, Gunnar Norman och Erik Olsson.

Protokollets första paragraf har följande lydelse: ”Mötet öppnades av Hr Yngve Holmqvist, vilken av de närvarande utsågs att såsom ordförande leda mötets förhandlingar.” Av paragraf 2 framgår att man enhälligt beslöt att bilda ”Sällskapet för naturskydd, Kristinehamn”.

Av de därefter antagna stadgarna framgår att föreningen ”har till ändamål att verka för bibehållandet av och skydd för djur- och växtlivet ävenså naturminnen i Kristinehamn med omnejd”.

Till att ingå i styrelsen valdes Yngve Holmqvist, ordförande, Evert Nyqvist, sekreterare, Olle Jonsson, kassör, samt Gösta Samuelsson, suppleant.

Från vänster: Oskar Andersson, Evert Nyqvist, Olle Jonsson, Anton Carlsson, Erik Olsson, Gunnar Norman, Yngve Holmqvist och Gösta Samuelsson framför stugan Uggelbo i samband med att föreningen grundades 1934.

Till revisorer utsågs Gunnar Norman och Erik Olsson med Anton Carlsson som suppleant.

Redan från allra första stund var Sällskapet för Naturskydd mycket aktivt i naturskyddsfrågor. Det som föreningen utträttat till fromma för vår natur skall inte avhandlas i denna artikel. Särskilt i jubileumsskrifterna för 1955–1965, 1966–1975, 1976–1985 samt i denna bok kan man dock läsa något om vad föreningen åstadkommit inom sitt verksamhetsområde.

Jag kan inte låta bli att delge läsarna den värdefulla information om Uggelbos tillkomst som meddelats mig av Uno Magnusson, Kristinehamn. När hans far 1953 köpte stugan flyttades den till Haga koloniträdgårdsområde. Huset är numera rivet. I stugan påträffades ett brunt kuvert inlagt under dörrpanelen. I detta fanns ett brev med påskriften ”Historik över ’Uggelbo’ och dess tillkomst”. Brevet är undertecknat av Yngve Holmqvist och Hugo Nilsson den 20 november 1929. De berättar om sitt skogs- och vildmarksliv i markerna runt Kristinehamn. Man började också fundera på att skaffa sig en liten koja någonstans. Nedan följer ett direkt citat, som handlar om hur Uggelbo kom till.

”Av olika orsaker slopade vi planen om någon koja vid Stackängen och saken fick ”ligga till sig”. Så hände sig en höstmorgon år 1928 att Yngve var ute på en liten promenad i hemskogen, så där lite för ro skull. Kommen genom ”Embetsseg-hagen” gick han ner till älven vid det lilla området av stadens mark som går intill ån. Där fanns ännu spår av orörd natur och ett stycke såväl vild som jungfrulig mark trots Stadens närhet. Här invid ån kanske vi få platsen för stugan och om Hugo vill så nog vill jag tänkte Yngve och vid första sammanträffandet resonerade vi om saken. Under Jul- och Nyårshelgen 1928–29 planlade vi det hela och gingo in till Drätselkammaren med begäran om att få bygga en stuga på cirka 2 x 3 meter däruppe. Det var olika meningar, tycktes det, om Staden skulle upplåta plats för någon sportstuga där på platsen, men till slut beviljades det mot ett arrende av 25:- kronor per år.

Under hösten 1929 påbörjade vi med grunden på de lediga stunder vi hade och den 25 och 26 oktober samma år sattes själva stommen upp av Hugo och Severius Gustafsson från Vulfsäng. Sedan utfördes allt snickeriarbete av Hugo Nilsson. Murningen utfördes av Murare Berglund från Sandbäcken. För det konstnärliga arbetet, tjärbrådningen utan och innan (alldeles som i Noaks ark) med mera sådant svarade Yngve Holmqvist. Arkitekt var Hugo.

Körningen av materialet dit upp var ej så lätt på de s.k. vägarna. En del tegel och sinnersten körde Ivar Larsson i Hagalund från Norrbyhage och virket från Dalmans, sågspånets från lådfabriken samt murbruket från Cementgjute-

riet kördes av Gösta Larsson (Petter-Lars-Gösta). Då två av lassen kördes var det alldeles nermörkt.

Dörren vari detta papper är insatt i är från Hugo Nilssons hem (efter ombyggnad där 1928) och torde då den kom till användning i Uggelbo vara över 50 år gammal.

Då detta skrevs var det ej så noga kalkylerat över kostnaderna, men torde priset bliva mellan 300 och 400 kronor. Ja på så sätt fingo vi den lilla tillflyktsorten ”Uggelbo”.”

Det är hög tid att samtliga personer som var med om att bilda föreningen får en närmare presentation. Dessa naturskyddspionjärer får inte glömmas bort. Vi kan på bilden på första sidan se dem samlade utanför den stuga på Ämbetsägornas marker nära Spjutbäcksälven om vars tillkomst du just läst. På dagen 75 år efter det att föreningen bildades samlades ett antal medlemmar på den historiska platsen, varvid en minnestavla och en uggleholk sattes upp.

Oskar Andersson
1888–1960

Oskar Andersson är den mest anonyme av grundarna, men den resligaste av dem alla. Han bodde tillsammans med två systrar på Fabriksgatan 6. Ingen av dem gifte sig, varför inga nära släktingar kunnat lämna information om honom. Han arbetade som biträde på Westerlunds järnhandel, som låg i korsningen mellan Kungsgatan och Nya Kyrkogatan. Han var känd som en mycket kunnig expedit. För att få mer information om Oskars person skrev jag en artikel i Nya Kristinehamns-Posten, Nya Wermlands-Tidningen och Värmlands Folkblad, i vilken jag efterlyste upplysningar om honom. För att

minnet av Oskar Andersson så småningom inte skall försvinna vill jag delge läsarna vad jag tack vare denna artikel fick veta om honom.

Ett av Oskars stora fritidsintressen var fiske. Berndt Westlund i Ljunggården, som i sin ungdom tillsammans med sin far tillbringade mycket tid på sjön med Oskar har berättat för mig att denne var duktig på att känna till ”mena” i skärgården. Ett ”me” är ett ögonmärke med hjälp av vilket man bestämmer sin position på sjön. Av en slump får jag senare syn på en artikel om metarställen i skärgården i Arbetarborgen 1950, som skrivits av Sten Brandberg. Bland kända och erkända stormetare nämner han bland annat Oskar Andersson.

Från Erik Dahl, numera boende i Karlstad, fick jag tack vare min artikel en berättelse, som jag återger i sin helhet. ”Mina tidigaste minnen av Oskar Andersson går tillbaka till tidigt fyrtiotal. Min far var naturmänniska, hängiven vinterfiskare och tävlingscyklist. Som hobby tillverkade han pimplar till vinterfisket och han var bra på att laga cyklar. Hans ärenden till järnhandeln var många och jag var road av att få följa med honom dit. Det fanns mycket att titta på hos Westerlunds järnhandel. Jag tror att far och Oskar var goda vänner. De hade i alla fall gemensamma intressen eftersom samtalen dem emellan ofta blev långa. Oskar stod bakom disken i sin blanka svarta så kallade svalrock med orderblock och pennor i bröstfickan. Han var lång och ståtlig och ingav hos mig en viss respekt. En hel del år senare när jag var i 10–11-årsåldern var vi ett gäng grabbar, som kommit över en del spillvirke från Dahlmans trävarubolag. Vi skulle bygga en koja i en trädklyka. Att det skulle gå åt mycket spik förstod vi. För ihoptiggda pengar skulle vi köpa spik – 100 stycken skulle nog räcka. Oskar kom fram bakom disken och frågade: ’Vad önskar de här herrarna?’ Vi framförde vårt ärende och Oskar gick ut på lagret, kom åter och höllde ut en massa spik. ’Nu räknar ni var och en fram 50 spikar, den som blir först kan i sinom tid räkna med anställning här. Vi är ett företag som går framåt och behöver utökad personal’, fortsatte Oskar. Jag var väl inte så där sugen på att bli järnhandlare, så jag tog det lugnt och räknade spik för spik. Efter en stund ropade min kompis: ’Jag är klar.’ Oskar skrev ordersedeln och vi gick till kassörskan i glasburen och betalade. Väl ute på gatan sa min kompis att han nog tagit ett tiotal spik för mycket. Det var väl bra när gubben var så lat, att han inte själv ville räkna ihop spikarna, tyckte kompisens. Jag såg saken litet annorlunda. Samtidigt som Oskar ville sätta oss litet in i yrket hade han gett oss ett förtroende. Mina ärenden i Westerlunds järnhandel blev väl inte så många under årens lopp. Oskar Andersson har fastnat i mitt minne som en branschkundig expedit, som satte kunderna i cen-

trum. Jag kände inte honom personligen, men jag tror han hade många vänner som trivdes i hans sällskap.”

På grund av att det hittills funnits så lite dokumentation om Oskar Andersson har jag valt att skriva mer om honom i denna bok än om de övriga grundarna.

**Evert Nyqvist
1909–1991**

Evert Nyqvist är den som för en äldre generation mest personifierar Sällskapet för Naturskydd. Han blev som redan nämnts dess förste sekreterare. Han fungerade som sådan till 1945, då han valdes till ordförande. Denna post innehade han i hela 31 år! När han slutade som ordförande utnämndes han till hedersordförande.

Evert var innehavare av Häggs Herrekipering på Tegelslagaregatan 22. Denna adress fungerade som en slags sambandscentral för naturintresserade, där man fick reda på senaste nytt i markerna.

Evert var en mycket kunnig ornitolog och botanist. Bland fågelkännare är han främst känd för sin upptäckt 1935 att roskarlen häckade i Vänern, närmare bestämt i Kristinehamns skärgård. I boken ”Natur i Värmland” har Evert skrivit en uppsats om fågellivet i Kristinehamns skärgård i början av 1950-talet. Inom botaniken är nog hans återupptäckt av småborren på Saxholmen det mest minnesvärda.

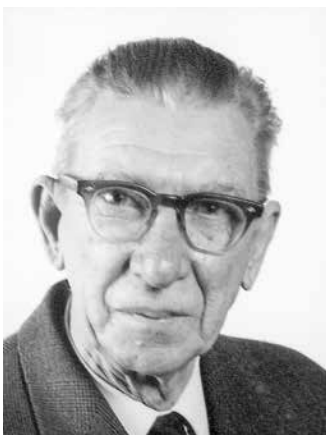
Evert var även en duktig fotograf och en ofta anlitad föredragshållare. Av stort kulturhistoriskt värde är de bandupptagningar av intervjuer med gamla kristinehamnare som han gjorde. Evert var en av grundarna av Hembygdsföreningens, senare kommunens, bildarkiv. Han var med i styrelsen för såväl

Hembygdsföreningen som Österviks Kapellstiftelse. 1972 delade han Kristinehamns kommuns kulturstipendium med historikern Daniel Toijer.

Olle Jonsson
1913–2006

Olle Jonsson blev den siste av grundarna som gick bort. En minnesruna över honom återfinns på annan plats i denna bok.

Anton Carlsson
1903–1996

Anton Carlsson anställdes i unga år på Värmlands-Posten som typograf. Han var anställd där i hela 51 år, därav under många år som faktor. De tre första

utgåvorna av föreningens jubileumsskrifter trycktes på hans arbetsplats. Första gången jag träffade Anton var nog i samband med arbetet på den tredje boken, då jag för första gången ingick i redaktionen. Jag måste säga att det var en trevlig bekantskap.

Naturen, och då främst sjön, var hans stora intresse. Han var med och startade Segelsällskapet Snipan och var även dess ordförande. Han var också tävlingsseglare. Eftersom Anton var en mycket inbiten fiskare föll det sig naturligt att han var med när Kristinehamns Amatör- och Fiskevårdsförening bildades 1930. Även i denna förening var han ordförande. Anton var känd som en duktig berättare av historier, som inte helt oväntat ofta rörde sig om fiske.

**Erik Olsson
1903–1994**

Erik Olsson arbetade i 40 år vid Irisdals Handelsträdgård, som då innehades av Olle Jonssons far. I samband med en brand här flyttade Erik över till trädgården på Mariebergs mentalsjukhus.

På nordspetsen av skogsholmen nedanför Sunnäs vid Ölmeviken byggde Erik sig en koja, som senare ersattes av en sommarbostad. Denna kallades för Jägartorpet. Namnet stod skrivet på en sten utanför stugan liksom på en träskylt på väggen. Dessa minnesmärken finns kvar ännu i dag. Andra naturintresserade kom ofta hit på besök.

Erik var en jagande naturvän. Jag kan inte låta bli att berätta en episod från Sunnäs i vilken Erik är inblandad. Ölmeviken är sedan många år tillbaka mitt favoritområde när det gäller fågelstudier. Vid det aktuella tillfället kom jag

cyklande längs ”Långgata” i Sunnäs, när jag plötsligt får syn på en märklig duva ute på ett gärde. Jag klev av cykeln och började smyga mot fågeln. Då reser sig Erik ur ett dike och ropar: ”Det är en bulvan!”

Vid entrén till holmen med Eriks stuga hade han satt upp en tavla på en grov tall. Texten på anslaget hade rubriken ”Friluftsfolkets tio minnesord”. Vilka dessa tio goda råd var kan läsaren se i slutet av denna artikel. Nu är tavlan borta, men när jag ser tallen där den satt, kommer jag alltid att tänka på Erik.

Jag har med stort intresse i samband med skrivandet av denna artikel bläddrat i Eriks efterlämnade fotoalbum, i vilka en del av föreningens grundare figurerar.

Gunnar Norman
1897–1962

Gunnar Norman var född i St. Kil, men kom 1908 till Kristinehamn. Efter att i ett 10-tal år ha praktiserat i skogs- och jordbruk bytte han dock bana och anställdes vid Kristinehamns Sparbank, som då låg i korsningen Kungsgatan/Norra Staketgatan. Jag kommer själv ihåg hur jag som sparande elev på Hacklehemsskolan såg Gunnar i en lucka på banken. Han hade ett mycket stort intresse för just skolsparrörelsen. För sina arbetsinsatser inom Sparbanken fick han Pro patrias stora guldmedalj.

Liksom Erik Olsson var Gunnar intresserad av jakt och jaktvård. 1935 tog han initiativet till bildandet av Kristinehamns jaktvårdsförening, vars sekreterare och senare ordförande han var under många år. Han har även tillhört

styrelsen för Värmlands Läns Jaktvårdsförbund. 1943 erhöll han Svenska Jägareförbundets förtjänsttecken i guld.

Sin poetiska ådra visade Gunnar i form av dikterna ”Uppsjöstämning”, ”Prästön” och ”En natt vid Tyskas” i jubileumsskriften 1945–55.

Yngve Holmqvist 1894–1943

Yngve Holmqvist, som var den drivande kraften bakom tillkomsten av Sällskapet för Naturskydd, lämnade jordelivet alltför tidigt. Trots detta hade han vid sin bortgång 1943 arbetat på Karlstads Mekaniska Verkstad i Kristinehamn i 37 år. Han var genom sitt sätt att vara mycket uppskattad av sina arbetskamrater på verkstadens kontor.

Sällskapet för Naturskydd grundades som tidigare nämnts i hans fridfullt belägna stuga, Uggelbo, och han blev givetvis föreningens förste ordförande. Denna post innehade han till sin död.

Redan samma år som föreningen bildades lyckades man hos kommunen genomdriva att ett skogsskifte på Ämbetsägornas mark avsattes som naturskyddsområde. Området är dock i dag industriområde! Ett småfågelreservat, ”Fågelholmen”, skapades nedanför vad kristinehamnarna kallar Norra verken. Man anar Yngve Holmqvist som drivande kraft bakom dessa båda projekt. Det var också han som låg bakom förslaget att inplantera knölsvan i Hjälmarsundet våren 1940.

Yngve var också verksam inom Hembygdsföreningen, Kommittén för Hembygdsvård och Djurskyddsföreningen, i vars styrelse han ingick.

Gösta Samuelsson
1906–1987

Gösta Samuelsson växte upp i Stockholm, där han också tog examen på Tandläkareinstitutet. Han flyttade i början av 1930-talet till Kristinehamn. Här hade han sin tandläkarpraktik hela sitt yrkesverksamma liv. Gösta ingick i Sällskapet för Naturskydds styrelse från starten 1934 till och med 1975. Han var bland annat ordförande 1943–1945.

Fåglar var Göstas största intresse, men han var också en god botanist. Redan i föreningens första jubileumsskrift skrev han en uppsats med titeln ”Om fågellivet i Visnums-Kil”. Den avslutas med en värdefull förteckning över fågelarter, som iakttagits inom området. I boken ”Natur i Värmland” har Gösta i en artikel om Kristinehamnstrakten beskrivit främst innerskärgårdens, men även det mer okända inlandets natur och djurliv.

I samband med studierna på Tandläkareinstitutet träffade Gösta en av Sveriges senare främsta ornitologer, Per Olof Swanberg. Gösta kom att bli Swanbergs följeslagare vid dennes expeditioner till Pite lappmark 1932 och 1936. Resultatet av undersökningarna här blev Swanbergs bok ”Fjällfåglars paradiset”, som blivit en klassiker inom svensk ornitologisk litteratur.

Vid årsmötet med Sällskapet för Naturskydd 1942 hos konservator Gillström i Vike föreslog Gösta att föreningen skulle fira sitt tioårsjubileum 1944 med att utge en festskrift. Gösta kom att ingå i redaktionen för de första fem årgångarna av föreningens jubileumsskrift.

Källor

Flera personer har bidragit med värdefull information om föreningens grundare och/eller ställt foton till förfogande. Där inte annat anges är hemorten Kristinehamn. Jag ber att få tacka följande:

de personer: Erik Dahl, Karlstad, Kurt Eriksson, Margita Hedlund, Claes Westerlund, Växjö, Inger Westerlund (†), Berndt Westlund (Oskar Andersson), Leif Carlsson (Anton Carlsson), Ann-Charlotte Nilsén, Järfälla (Yngve Holmqvist), Leif Jonsson, Vera Katarina Frey Jonsson, Minnesund, Norge (Olle Jonsson), Tommy Althage, Gunnar Edström, Käthe Johansson, Gunnilla Rudsberg (Gunnar Norman), Bo Olsson (Erik Olsson) och Leif Samuelsson (Gösta Samuelsson). Jag är också skyldig Uno Magnusson ett stort tack för att han delgivit mig innehållet i det intressanta brev, som påträffades i dörrpanelen till Uggelbo när hans far köpte stugan.

Under rubriken "Dödsfall" finns i Nya Kristinehamns-Posten minnesrunor över Gunnar Norman den 13 juni 1962 och över Anton Carlsson den 8 maj 1996. I tidigare böcker tecknas minnet av tre av föreningens grundare. Det gäller Yngve Holmqvist i jubileumsskriften 1934–1944 samt Evert Nyqvist och Gösta Samuelsson i samma skrift 1996.

Friluftsfolkets tio minnesord.

1. Gläds åt naturen och akta den.
2. Akta också lantmannens gräs och gröda.
3. Samla skönhet hellre än grönt.
4. Tänk på att blomman är fagrast där den växer.
5. Vet att den som bryter träd, bryter lag.
6. Låt inte Din hund ofreda markernas djur.
7. Låt bli att klottra på hällar och karva i träen.
8. Campare, låt hänsyn bli Din lag.
9. Tag skräpet väck och elden släck.
10. Stör inte vildmarkens väsen med oväsen.

(Riksförbundet för Naturvårn.)

Sällskapet för Naturskydd.

© 1996 Sällskapet för Naturskydd

Evert Nyqvist berättar

Intervjuad av MATS HOLMSTRAND

Efter det att Evert Nyqvist varit med om att bilda Sällskapet för Naturskydd 1934 kom han under sin levnad så småningom att bli föreningens nestor. På meritlistan finns, som nämnts på annan plats, bland annat ett 31-årigt ordförandeskap i föreningen. Denna intervju med honom gjordes ute på Strandudden 11 i Sveas och Everts sommarstuga den 7 juni 1977. Han berättade då inte bara om sina upplevelser i naturen utan kom också in på andra saker, som i dag är intressanta tidsdokument. Redaktionen har valt att ta med även dessa. Överförandet av intervjun från ljudband till skrift gjordes på ett noggrant sätt av Inger Stephansson, när hon arbetade på Hembygdsföreningens bildarkiv. Berättelsens talspråkskaraktär och berättarens sätt att uttrycka sig har endast redigerats i mindre omfattning inför publiceringen i denna bok.

Hur kom det sig att du kom att syssla så mycket med just naturen?

Ja varför, är kanske inte så lätt att säga. Det kan vara tillfälligheter många gånger som avgör var man hamnar. Jag skulle tro att mitt intresse för fåglar blev väckt ganska så tidigt. När jag var inte ens året så var far och mor mycket ute vid Presterud. Där fanns ett torp som hette Fiskartorpet med väldigt fina fågelmarker. Vi har t.ex. många arter som tidigare inte fanns i trakten, men som spritt sig. Enstaka arter som den s.k. bastardnäktergalen¹ fanns bara där tidigare.

Sen när jag kom till småskolan, då bodde vi i Karlstad, var det ingen särskild undervisning i fågel- eller djurliv. I tre–fyra-årsåldern tror jag att jag blev påverkad av att vi hade en åttkantslund vid Östra stationen i Karlstad, som bestod av björkar och där fanns många fågelarter. Dit gick folk med matsäckskorg eller kaffekorg på söndagseftermiddagarna, och lunden var utflyktsmålet för alla som bodde på Herrhagen. Kaffekokern sveptes in ordentligt i ett lager tidningspapper, så höll sig kaffet varmt en timme kanske. Där fanns naturligtvis mycket fågelsång. Jag minns inte det så mycket som vissa andra händelser som utspelade sig där.

Och så bröt kriget ut och spanska sjukan spred sig.

När kriget bröt ut den där söndan i augusti 1914 så har jag minnen utav annat slag än fåglar. Även om man inte förstod den där spänningen som låg i luften, så var man med om att dela den och hörde andra berätta om det farliga som

*Attkantslunden vid Östra stationen i Karlstad. Fotot troligen taget vid mitten av 1960-talet.
Foto lånat från KMW:s fotoklubbs arkiv.*

kunde hända här. Det blev mobilisering. Det var första gången jag hörde det ordet, men det fick en lära sig ordentligt utan å innan. Hur det stavades och det förekom på affischer å anslagstavler. Jag kunde läsa när jag började småskolan, men det var ett ord som jag fäste mig för och som jag inte begrep – det var ”kungörelse”. Jag läste ut det där ordet som ”kung-örelse”. Att det var kung med i’et, det kunde jag fatta, men det där ”örelse” hade jag ingen aning om vad det betydde. Det var ju bara det att jag missuppfatta; lätt att göra för vem som helst, men ett ganska svårt ord, åtminstone för de mindre.

När kriget bröt ut blev det inte så mycket promenader dit. En musikkår brukade spela där annars på söndagseftermiddagarna i den gula paviljongen. I småskolan gick jag för doktor Strandmans mor, Helena Strandman. Vi tyckte hon var gammal redan då, å vi fick lära oss frakturstil i Luthers lilla katekes, det minns jag. Sedan dess har det aldrig varit något problem för mig att läsa frakturstil. Det var för gammalmodigt, och vi var nog den enda klassen som undervisades i den stilen.

Vi kom hit till stan 1918, mitt i den värsta spanska sjukan. Södermalmskolan användes som sjukhus. Det var stor dödlighet. En söndag kunde det vara 20–30 stycken som skulle begravas. Då fanns det inte likvagn, utan de

fraktades iväg på en planvagn till kyrkogården, och det gällde att få grävt en grop på kyrkogården så att de kunde få ner dom. Det var just inte så mycket ceremonier heller. För det mesta var de anhöriga sjuka å låg hemma i sängen vid tiden för jordfästningen.

Vilka var dina första naturböcker?

I folkskolan fanns det inte så mycket att studera på det biologiska området. Vi hade en skata uppstoppad, det minns jag, å det fanns väl någon enda mer fågel. Skatan fick vi rita utav. Å så fick vi överlärare Gustaf Stagnér som intresserade sig mest för hästens tänder – de strecktecknade kindtänderna dom måste man kunna. I övrigt var det just ingenting för mig. Jag läste på egen hand.

Vi hade inte så många böcker att läsa, men jag köpte en av Bengt Berg². Den kosta 1,50 kr och det var ett storkpar på framsidan. Sen fanns det en annan, men jag minns inte författarnamnet. Boken hette ”Sällsynta fåglar”. Engelsk författare troligen, för det var engelska fotografer som tagit bilderna. Den kosta också nånting på 1,50 eller 2 kr. Sen köpte jag en bildatlas över däggdjur å småfåglar. Den var väldigt stor, en 50–60 cm i längdformatet å den realiserades för 15 kr. Det var väldigt mycke pengar. Det visste ja inte om ja hade råd till. Men jag gav mig inte utan spara, hitta på allt möjligt extraarbete ja kunde få för att få ihop 15 kr. Å så köpte jag den på Lindskogs Bokhandel. Det skulle vara realisationspris. Jag har kvar boken fortfarande. Bengt Bergs å det lilla häftet ”Sällsynta fåglar” också.

Det visade sig att det var för mycket främmande fåglar som jag inte hade tillfälle att få se, så därför måste jag försöka få tag på litteratur om fåglar i hembygden eller liknande. Det dröjde allt ganska länge innan det kom fram nånting som det var ett vettigt pris på. Jag minns att Georg Dahl³ hade gett ut ”De grå från grottan” och den köpte jag. Jag har inte talat med honom om den boken än. Den skrev han när han var i Karlstad och sedan så flyttade han till Sydamerika. ”De grå från grottan” det var grävlingarna. Det var en utav de första böcker som jag plöjde igenom från pärm till pärm. Det var inte så mycket bilder, men det var ju intressant text i alla fall.

Vad gjorde du när du slutat skolan?

Jag slutade skolan 1922. Då hade jag gått fyra år i folkskolan, från 1918 till 1922. Jag hade inget speciellt arbete utan fick arbeta på vår tomt, som vi hade köpt uppe på Djurgården, Fältet. Där fanns ingen jord i egentlig mening, utan vi fick ordna jord. Marken var när vi köpte den c:a 100 kvm, men den gubben

som hade haft den tidigare, kallade vi för övrigt ”Karlsvea”. Namnet förekommer fortfarande i Svedells – släkten tog sig det namnet efter ”Karlsvea”. Jag började fast arbete 1924. Emellan 1922 till februari 1924 hade jag liksom lite lösare arbete; plockade bär åt en del gamla tanter och nässlor åt fru Bouvin. Jag fick inte sälja dom åt någon annan än henne. Jag fick 50 öre litern också; mycket pengar på den tiden för en sådan sak.

På vintern var jag rätt så flitig kund på auktioner å köpte skrotlådor. ”Kväsarvalsen”, polis Pettersson, när han fick se att jag var med så slog han för en 10–15 öre, för han visste, att jag kunde inte betala mer. Då fanns det en hel del saker i dom där. En del av kanske lite större värde, men det hade jag nog inte förstånd på då – som en del koraller ifrån Söderhavet i en låda, som var på en auktion efter sjökaptan Olle Aronsson, bror till Gurly⁴. Sedan hade jag mycket arbete på tomten, mycket sten som skulle hanteras där å så skulle det skaffas fram jord.

Berätta om hur du kom in i beklädnadsbranschen!

1924, den 21 februari, var jag fast för ett stadigt arbete, för då började jag hos K. G. Andersson, Beklädnadsaffär. Han hade en T-Ford och körde till Storfors, och där stod jag på marknadsdagar på torget å sålde kläder. Han började på hösten 1923 med firman. Han kom från Vänersborg. Sen var vi vidare till Grythytted, stod på torget likadant där. Smederna var och hämtade sin ranson här i Kristinehamn å därför hade de så att säga ”skyldighet” att komma hit till stan. Vi var däruppe å sålde en hel del, tog mått på kläder som de var inne å hämta sen. Forden var så hårt packad så den reste sig trots att motorn låg där fram. Det var en stor koffert, som jag tror finns kvar än idag, en stor träkoffert därbak, som var lastad full, och sen invändigt i bilen så mycket som gick. Det fanns många bekanta namn i Storfors t.ex. Piscator och vallonnamn uppe i Hällefors och Grythyttan. Jag fick börja tidigt – nästan så jag tyckte det var för tidigt. När det kom en stor brukssmed t.ex., som var nånting på 125 kring midjan, så räckte jag ju inte så långt. På den tiden var jag ganska spenslig), vägde nånting på 40 kg.

Jag skulle ta mått. Inte för att jag visste så noga hur det där skedde, men min chef han sa att det vet du hur det där sker. Ta du bara måttena lagom löst blir det allt bra, å du skriver upp det sen. Å det blev allt bra. Sen fick jag ny chef på sommaren 1925, då kom Hägg å övertog affären den 15 juli 1925. K. G. Anderssons Eft. O. Hägg, hette firman då, men det var ju samma företag. Då hade jag ett och ett halvt års längre erfarenhet utav just klädesbranschen än vad Hägg, min chef, hade. Därför fick jag ju också trä in rätt så

tidigt, där inte kanske annars en springpojke, eller vad jag skall kallas, hade fått avancera på sätt å vis till biträde med en enda gång så fort. Erfarenhet, ja det gjorde att jag fick rycka in i många fall, där han som chef borde ha ryckt in – men jag fick ta över ibland en del försäljningar. Det var 1925, men vi var inte ute å reste då för firman hade ingen bil. De affärerna upphörde.

Så småningom började du göra affärer i hamnen?

1928 på sommaren hade jag semester i tre dar. Det var regnigt å grått. Inte alls nåt trevligt semesterväder, så jag gick ner till hamnen å titta när hamnarbetarna började lasta virke. Det var mest skuter som var inne då. Då var det en hamnarbetare där som sa: ”Gå lika gärna hem efter ett par blåbyxor åt mig, som att du sitter där å glyser. Det finns dom här inne i skansen som vill ha nåt också. De har kafferast om en lita stund, så om du väntar kan du få besked på de också.” Det gjorde mig detsamma egentligen. Det va ju en sorts arbete, men det var en annan sorts arbete än vad jag hade tänkt mej. Jag fortsatte med hamnaffärerna ända till 1948 – i 20 år. Det blev åtskilligt sålt på det sättet. Tiderna var såna så man måste passa deras raster, kaffedags eller middagsdags. Det gjorde att det blev väldigt trassligt med matordningen för min del, i all synnerhet för min mor som skulle ha mat till min far kl.12. Sen kom det en kl. 1 å så då jag, kanske kl. 2 eller 3. Det blev således mat nästan hela dan för mor.

Jag fick gå upp till Djurgårn, uppför backarna. När det var kolbåtar inne som hade en massa kolstybb, fick jag det över mig i ett kör. Å så skulle en ha vit krage på den tiden å vit skjorta å sen likadant ikring händerna – så det var allt annat än vitt när kvällen kom. Ibland kom ett par båtlaster med globersalt. Inte det bästa när en fick det där i ögonen när det blåste; å dom öste det där med maskinskooper. Och svavel var också otrevligt. De hade det väl ändå värre de som var hamnarbetare för all del. Jag säger det, idag har väl knappast någon hamnarbetare rätt å kalla sig hamnarbetare, för han är väl transportarbetare, men det är ju ingenting. En riktig hamnarbetare, det tror jag knappast vi har nån kvar, möjligen att vi har en, och det är Åsberg på pensionärshemmet på Västgötagatan. Vi har talat om det där nån gång. För ett par år sen var det fyra stycken – men sen ha de knalla å dött undan. En var då över 90 på Gustavsberg.

Det var en hel del båtar i hamnen. I all synnerhet skuter ifrån Västkusten tog virke på England och Rotterdam. Jag hade en 9 x 12 plåtkassettkamera, så tog jag nån bild utav båten å kanske även utav besättningen. Handla de bra, så fick de var sitt kort gratis. Så småningom sa Hägg att jag skulle väl åtmin-

Båten Göta kanal II vid kaj i Kristinehamns hamn på 1920-talet.

Foto: Okänd.

stone ha betalt för filmen. Hur många gånger det blev, vet jag inte. De där bilderna har jag kvar en hel del. En del har väl kommit till arkivet, men en del ligger väl och väntar på att bli inventerade så småningom, om en nu får vara frisk å allting klaffar som det skall.

Det var många roliga episoder i det där arbetet också. En av Ahlmarks båtar hette ”Delfinus”, en av de värsta smuggelbåtarna. Ahlmarks var väl inte inställda på det, men det blev så. Var det en båt som var bra för manskapet, och maten bra, så fick den bra besättning, som stannade ombord. Men det blev en väldig omsättning utå folk också på lite tvivelaktiga båtar. ”Delfinus” gick på Gdansk i Polen och då köpte de 96-procentig sprit och den såldes i 50–60 liters damejeanner. Spriten skulle blandas med hälften vatten och det gav många tillfällen till avsmakning under tiden arbetet pågick. Båten hade bråttom å skulle iväg, men hurudant tillstånd den besättningen befann sig i, det kunde man många gånger fundera på. De skulle ha kläder nästa resa de kom, för de tjäna pengar på det där också. Jag fick ha två man som var något så när, som kunde stå lull, till att hålla den tredje för att inte han skulle packa ihop helt å hållet. Jag fick ta mått på honom i den ställningen där han hängde i armarna på dom två. Sådant kommer ju aldrig att förekomma längre. Men sen gick det bra, en hade blivit inkörd på det där. I viss mån fick man ha ögonmärke på vilken storlek det kunde röra sej om å kontrollera måtten på så vis.

Blå cheviot var det mycke i kostymer, men sen var det mycket i blåkläder förstås – Fristads blåkläder. De hade nyss börjat 1927, och de var ju helt anorlunda än andras blåkläder. De var dyra, men lättsålda. Ett par hängslebyxor kosta 4,74 kr då. Nu går dom på över 100 kr.

Det var svenska sjömän i allmänhet. Nån gång kom dom upp till affären, men det blev inte så många tillfällen. Det var därför jag börja med affärerna ombord, för besättningen hade inte dom möjligheterna som befälet. Besättningsmännen var låsta egentligen tills landgången drogs in. Befälet hade större möjligheter i så fall. Sen blev det så att också befälet kom och begärde att få köpa. Det hade jag kanske inte räknat med, men jag fick många bekantskaper på det viset. Jag fick till och med en förste maskinist som kund, som jag inte höll på att bli utå med för han tala om att han hade en dotter som han ville gifta bort med mig och jag hade inga tankar på det där – jag hade fåglar som jag hade börjat med också på nätterna.

Så lärde du känna en annan naturintresserad?

1928 träffade jag Olle Jonsson, som bodde på Irisdal. Olle och jag har under många år tittat på fåglar, men det har avtagit nu på senare tiden både för hans del och min. När Olles fru Tertu fick barn så blev det en annan ordning förstås, men vi var ute mycke och pojken hans⁵ har ärvt pappans intresse.

Olles föräldrar hade motorbåt och den fick vi låna. Vi landsatte hans föräldrar ute på en holme, på Sibberön eller Kalvön å sen kom vi tillbaka och hämtade dom. Båten hette ”Iris” å var väldig till att ta åt sig sjön när det gick vågor. En gång var vi allra längst ut på Sibberön och skulle fotografera en fiskgjusunge å ja råka vända den där lite oförsiktigt mot mig, å då vet den som varit ute för sådana bravader tidigare att det blir nästan som en kritstolpe utav den som råkar stå i vägen. Det är något slags försvarsmedel att skicka ut så mycke ruttan fisk å det lukta väldigt. Det var inte så roligt när man skulle hämta Modins å andra som skulle med å en annan inte hade några kläder till att byta med heller. Jag fick låna ett par byxor utav Ivar Jonsson⁶. De var ju långt ifrån passande åt mej men det gjorde detsamma, bara att man kom hem.

Men Olle och jag har gjort en del andra saker också, rätt så roliga. Vi var nere i Göteborg. Jag hade ett rum på Göteborgs naturhistoriska museum i Slottsskogen, som var avsett för forskare. Olle fick ligga där också. Det fanns bara en säng, men det gick bra – vi låg skaföttes. Det var en låda inunder sängen, och sista dan vi låg där så titta vi på den där lådan å undra vad det kunde vara i den. Runt omkring i rummet var det mycket hillebarder å Kongovapen. Rummet var inte så stort, men vi betala inte mer än fem kronor

Detta foto på talltita är en av Evert Nyqvists mest kända fågelbilder. Först publicerad i Sällskapetets jubileumsskrift 1934–1944 och sedan i det stora verket "Våra fåglar i Norden".

i veckan till vaktmästaren som städade. Vi tittade i lådan och det stod "Homo sapiens, svanskotor saknas, 1823" på den. Det var en gammal lappgubbe som vi hade legat över under en veckas tid.

Det blev väl lite värde i den där resan för vi var ute på en ö som ligger åt Marstrand, Rörö, å där hittade vi ett skärpiplärkbo med en gökunge i. Till professor Jägerskiöld⁷ sa vi att nu åker vi hem i morn, men den där gökungen borde nån ta reda på och ringmärka. Vi hade inga ringar med, men jag hade kameran å tog några bilder. Han tyckte det kunde bli ett värdefullt inlägg i frågan vart göken flyttar, vilken väg den tar. Det fanns två vägar – den ena gick åt höger över Spanien, den andra åt Grekland. Inte trodde vi så mycket på det där, men han bad att vi skulle stanna en dag till. Vi fick ringa hem då och begära tillstånd att få åka ut till Rörö å ringmärka den här göken. Den blev ringmärkt och införd i handlingarna och efter ett halvår kom det besked, att den här göken hade hittats på en ö som hette Sakyntos utanför Grekland. Idag finns inte den ön, för den sjönk i havet efter några år. Men det var ju värdefullt, och den som höll på att göken tog vägen över Grekland fick ju vatten på sin kvarn.